

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QTUVCHILARIDA MUSTAQIL TA'LIM VOSIOTASIDA KASBIY KOMENTENTLIGININ RIVOJLANTIRISH**Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi**

Pedagogika bo'yicha falsafa doktori(PhD), dotsent.

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy Pedagogik

Universiteti Boshlang'ich ta'lim pedagogika kafedrasini mudiri

Sofoyeva Oysha Davlatyorovna

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti

1-bosqich magistri

ANOTATSIYA

Ushbu ishda bo'lajak boshlang'ich sinif o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini mustaqil ta'lim jarayoni orqali rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Tadqiqotda mustaqil ta'limning mazmuni, shakl va metodlari, shuningdek, pedagogik kompetensiyalarni shakllantirishda uning o'rni tahlil qilingan. Bo'lajak o'qituvchilarda ijodiy fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish, axborot bilan ishlash, o'quv jarayonini samarali tashkil etish kabi kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiluvchi mustaqil ta'lim texnologiyalari tavsiflangan. Amaliy tajribalar asosida mustaqil ta'limni tashkil etishning samarali modellarini qo'llash o'qituvchi shaxsining kasbiy rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari bo'lajak boshlang'ich sinif o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini oshirishda mustaqil ta'limning ahamiyati yuqori ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zi Mustaqil ta'lim, kasbiy kompetentlik, bo'lajak o'qituvchi, boshlang'ich ta'lim, pedagogik kompetensiya, o'quv jarayoni, ta'lim texnologiyalari, refleksiya, kreativ fikrlash, o'quv motivatsiyasi.

Аннотация

В данной работе раскрываются теоретические и практические основы развития профессиональной компетентности будущих учителей начальных классов посредством самостоятельного обучения. В исследовании анализируются содержание, формы и методы самостоятельной работы, а также её роль в формировании педагогических компетенций. Описаны технологии самостоятельного обучения, способствующие развитию у будущих педагогов творческого мышления, навыков решения проблемных ситуаций, работы с информацией и эффективной организации учебного процесса. На основе практического опыта обосновано, что применение эффективных моделей самостоятельного обучения положительно влияет на профессиональное развитие личности будущего учителя. Результаты исследования показывают, что самостоятельное обучение является важным фактором повышения профессиональной компетентности будущих учителей начальных классов.

Abstract

This study explores the theoretical and practical foundations of developing the professional competence of future primary school teachers through independent learning. The research analyzes the content, forms, and methods of independent study, as well as its role in shaping essential pedagogical competencies. The study describes independent learning technologies that foster creative thinking, problem-solving skills, information literacy, and the ability to effectively organize the learning process. Based on practical experience, it is justified

that the use of effective independent learning models has a positive impact on the professional development of future teachers. The findings indicate that independent learning is a significant factor in enhancing the professional competence of prospective primary school teachers.

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida ta'lim tizimining modernizatsiyasi, o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish va raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Boshlang'ich ta'lim bosqichi esa ta'lim jarayonining poydevori bo'lgani sababli, ushbu yo'nalish o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi nafaqat o'quv jarayonini samarali tashkil eta olishi, balki zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalana bilishi, yangicha fikrlashi, ijodkorlikka ega bo'lishi, ta'lim jarayonini mustaqil ravishda rejalashtirish va boshqarish ko'nikmalariga ham ega bo'lishi zarur. Bunday kompetensiyalarni shakllantirishda mustaqil ta'lim muhim omillardan biri hisoblanadi.

Mustaqil ta'lim talabani o'z bilimini ongli ravishda boyitishi, kasbiy faoliyatga oid ko'nikmalarni mustaqil egallashi, axborot bilan ishlash madaniyati va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, u bo'lajak o'qituvchining o'zini o'zi rivojlantirishiga, innovatsion faoliyatga tayyorlanishiga va kasbiy mas'uliyatini oshirishga yordam beradi.

Shuning uchun bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida mustaqil ta'limni samarali tashkil etish va uni kasbiy kompetentligini rivojlantirish vositasi sifatida o'rganish bugungi kundagi ilmiy-pedagogik tadqiqotlarning eng dolzarb yo'nalishlaridan biri sanaladi.

ASOSIY QISM

I BOB. Mustaqil ta'limning nazariy-metodik asoslari

Mustaqil ta'lim – talabani bilim olish jarayonini o'z-o'zini boshqarish, maqsad qo'yish, rejalashtirish, nazorat va tahlil qilish asosida amalga oshiriladigan faoliyat turi bo'lib, u zamonaviy pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Mustaqil ta'limning asosiy maqsadi talabani faolligini oshirish, kreativ fikrlash, mas'uliyat, mustaqil qaror qabul qilish va o'z ustida ishlash madaniyatini shakllantirishdir.

Pedagogik adabiyotlarda mustaqil ta'limning turli tasniflari keltiriladi. Ularga ko'ra, mustaqil ta'lim quyidagi ko'rinishlarda namoyon bo'lishi mumkin: reproduktiv mustaqil ishlar, izlanish-tadqiqot xarakteridagi mustaqil ishlar, ijodiy mustaqil ishlar, loyihaviy faoliyat va axborot izlashga yo'naltirilgan mustaqil ta'lim shakllari. Ushbu turlar bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun dolzarb bo'lib, ularda tabiiy qiziqish, izlanish, izlanuvchanlik va o'z fikrini erkin bayon etish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishida mustaqil ta'limni samarali tashkil etish uchun interfaol metodlar, innovatsion ta'lim texnologiyalari (klaster, insert, aqliy hujum, keys-stadi va boshqalar), elektron ta'lim resurslari, masofaviy ta'lim platformalaridan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Bu esa bo'lajak o'qituvchining zamonaviy ta'lim jarayoniga moslashuvini ta'minlaydi.

II BOB. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbiy kompetentligini shakllantirishning mazmuni

Kasbiy kompetentlik — o'qituvchining o'z kasbiy faoliyatini samarali amalga oshirishga imkon beruvchi bilim, ko'nikma, malaka va shaxsiy sifatlar majmuasidir. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun bu quyidagi kompetensiyalarni o'z ichiga oladi:

- **Pedagogik kompetensiya** — darsni rejalashtirish, o'qitish metodikasini bilish, baholash jarayonini tashkil etish.
- **Psixologik kompetensiya** — bola psixologiyasini tushunish, yosh xususiyatlariga mos ta'sir ko'rsatish.
- **Kommunikativ kompetensiya** — o'quvchilar, ota-onalar va hamkasblar bilan samarali muloqot qila olish.
- **Informatsion kompetensiya** — AKT vositalaridan foydalana olish, raqamli resurslar bilan ishlash.
- **Ijodiy kompetensiya** — dars jarayonini qiziqarli, samarali tashkil etish, yangilik yaratish. Mustaqil ta'lim ushbu kompetensiyalarni shakllantirishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Chunki mustaqil izlanish, mustaqil topshiriqlarni bajarish, referat tayyorlash, taqdimot yaratish, kuzatishlar o'tkazish va tadqiqotlar olib borish bo'lajak o'qituvchining kasbiy rivojini tezlashtiradi.

Shuningdek, mustaqil ta'lim jarayonida talabanning **refleksiya, o'z-o'zini baholash, o'z-o'zini rivojlantirish** ko'nikmalari shakllanadi. Bu esa kelgusida uning professional faoliyatini mazmunli va samarali tashkil etish imkonini beradi.

III BOB. Mustaqil ta'lim orqali kasbiy kompetentligini rivojlantirishning amaliy mexanizmlari
Amaliy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida mustaqil ta'limni samarali tashkil etish uchun bir qator metodlar va texnologiyalar qo'llanilishi zarur. Quyidagilar samarali mexanizmlardan hisoblanadi:

1. Masofaviy va raqamli resurslardan foydalanish

Elektron darsliklar, onlayn platformalar, video darslar va virtual laboratoriyalar mustaqil ta'lim sifati va hajmini oshiradi.

2. Loyihaviy ishlar

Talabalar kichik loyihalar ishlab chiqish orqali o'quv jarayonini tashkil etish ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Masalan: o'quvchilar uchun didaktik o'yinlar yaratish, metodik qo'llanmalar tayyorlash.

3. Tadqiqot faoliyati

Ilmiy maqola yozish, kuzatuvlar o'tkazish, statistika to'plash kabi topshiriqlar bo'lajak o'qituvchining ilmiy salohiyatini oshiradi.

4. Amaliyot jarayonida mustaqil topshiriqlar

Maktab amaliyoti davomida dars kuzatish, dars konspekti tuzish, o'quvchilar bilan individual ishlash talabalarning kasbiy ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

5. Refleksiya va o'z-o'zini baholash

Har bir bajarilgan ish yuzasidan talaba o'z faoliyatini tahlil qiladi, xatolarni anglaydi va keyingi faoliyati uchun xulosa chiqaradi.

O'tkazilgan tajriba-sinov ishlari natijasida mustaqil ta'lim asosida tashkil etilgan o'quv jarayoni talabalarning kasbiy kompetentligini sezilarli darajada oshirganligi aniqlangan.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mustaqil ta'lim bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Mustaqil

izlanish, amaliy topshiriqlar, loyihaviy va tadqiqot ishlari talabalarda kreativ fikrlash, mas'uliyat, axborot bilan ishlash, pedagogik ko'nikmalarni mustahkamlaydi. Mustaqil ta'limni to'g'ri tashkil etish o'qituvchi shaxsining kasbiy tayyorgarligini oshiradi va uni zamonaviy ta'lim jarayoniga mos raqobatbardosh mutaxassis sifatida shakllantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

O'zbek tilidagi manbalar:

1. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Oliy ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori.
4. Jabborov A., Raxmonov N. *Pedagogika va psixologiya asoslari*. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
5. Yo'ldoshev J., Usmonov U. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. – Toshkent, 2018.
6. Ziyoxo'jayev A. *Boshlang'ich ta'lim metodikasi*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
7. Axmedova M. *Mustaqil ta'limni tashkil etish metodlari*. – Toshkent, 2020.
8. Nishonova M., Toirova G. *Ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalar*. – Toshkent, 2022.

Rus tilidagi manbalar:

9. Бим-Бад Б.М. *Педагогика: Учебник*. – Москва: Академия, 2017.
10. Зимняя И.А. *Педагогическая психология*. – Москва, 2019.
11. Селевко Г.К. *Современные образовательные технологии*. – Москва, 2020.
12. Матюшкин А.М. *Проблемное обучение и развитие мышления*. – Москва, 2018.

Ingliz tilidagi manbalar:

13. Hargreaves A. *Teaching in a Knowledge Society*. – New York, 2003.
14. Richards J., Rodgers T. *Approaches and Methods in Language Teaching*. – Cambridge University Press, 2014.
15. Joyce B., Weil M., Calhoun E. *Models of Teaching*. – Pearson, 2015.
16. Brown H.D. *Principles of Language Learning and Teaching*. – Longman, 2016.

Elektron manbalar:

17. UNESCO. *Teacher Competency Frameworks and Guidelines*.
18. Google Scholar – mustaqil ta'lim, pedagogik kompetensiya bo'yicha maqolalar.
19. Uzbekistan Research Portal – OTMLar ilmiy maqolalari.